

სონორი თანხმობებისა და ხმობების უმართებულ
ხმობებისათვის სამართაშორისო სიტყვებში

დღევანდელ მრავალრიცხოვან და მრავალფეროვან ყურნალ-გაზე-
თებში, როგორც ჩანს, ყოველთვის ვერ ხერხდება სათანადო კონ-
ტროლის გაწევა ტექსტის ენობრივი მხარისათვის. ამის შედეგია
არნახული მომრავლება ყველა სახის ენობრივი შეცდომისა თუ
სტილისტიკური გაუმართაობისა. აღარაფერს ვამბობთ სრულ განუ-
კითხაობაზე კორექტურულ შეცდომებთან დაკავშირებით.

ორთოგრაფიულ შეცდომათა ერთ-ერთი მთავარი წყაროა ნასეს-
ხობანი, განსაკუთრებით — ინტერნაციონალიზმები, ანუ საერთაშო-
რისო სიტყვები. ამ შეცდომათაგან ზოგი კანონზომიერ სასიათს
ატარებს. აქ შევჩერდებით ერთ კანონზომიერ შეცდომაზე ინტერნა-
ციონალიზმების ხმობებისას. ეს შეცდომა სონორების, განსაკუთ-
რებით კი ნ ასობგერის ხმობებასთან არის დაკავშირებული.

1. შეინიშნება სამი შენთხვევა, როცა: ა) ნ აკლია; ბ) ნ ზედმე-
ტია ან გ) ნ-ს მ ვნაცვლება. განვიხილოთ თითოეული შემთხვევა.

ა) ნ აკლია, უმეტესწილად, ნარიანი აფიქსების შემცველ
სიტყვებში, კერძოდ, იმ სიტყვებში, რომელთაც ძირში აქვთ ნ ბგე-
რა, სწლოდ უფუქე ეწყებათ კონ-, ინ- პრეფიქსებზე ან უთავდებათ
-ენტ/-ანტ ან -ენცია/-ანცია კომპლექსებზე, მაშასადამე, იქ,
სადაც სიტყვაში ორი ან მეტი ნ უნდა დაიწეროს. ზოგჯერ ორივე
აფიქსი ერთდროულად გვხვდება, რაც ზრდის შეცდომის ალბათო-
ბას. ნ-ს დაკლების ტიპობრივი შემთხვევებია შემდეგ სიტყვებში:
კონტი(ნ)ვენტი, რესპო(ნ)დენტი, კორესპო(ნ)დენტი, კორეს-
პო(ნ)დენცია, ინსტი(ნ)ქტი, კომენდა(ნ)ტი, ან კომე(ნ)დანტი,
პრეტი(ნ)დენტი, სეკუ(ნ)დანტი, კონსე(ნ)სუსი, კონიუ(ნ)ქტივი,
კონიუ(ნ)ქტურა, კონცე(ნ)ტრატი, კონცე(ნ)ტრაცია, ი(ნ)სტანცია,
კონდე(ნ)საცია, კონდე(ნ)სატორი... მაგალითად:

უკვე არსებული კონტიგენტი შინც დაემაყოფილებს რესპუბლიკის შიგნით მოთხოვნილებას ექიმებზეთ („დრონი“, 18/V, 1992, გვ. 7). რუსეთის ჯარების კონტიგენტი; ზუაღლი კონტიგენტი („ქართ. ფილმი“, 1993, 19/VIII, გვ. 1), დსავლეთის კორეაპოლდეტებისათვის გადაცემული განცხადებები... ექსტრემალურ პრაღდებზე აღწერს... („მაპ.“, № 1 (60), აპრილი, 1992, გვ. 3). ...ინტერვიუს ავტორია არა რესპოდენტო, არამედ კორესპოდენტო. („7 დღე“, 1992, სექტ. გვ. 1). ისტორიულ ურესპოდენტოდ („მაპ.“, № 1, 25. X/11, გვ. 2). გაფორმა „ინსტიტუტი ზელმერულზე“ ხელაუფლებასა და ინტელიგენციას შორის („საქ. რესპ.“, 26/III — 92, გვ. 39. ლექსი იბრძვის ძალაუფლებისათვის ინსტიტუტი, დაუოკებელი გაფორმა („მაპ.“, № 1, 1992, გვ. 3).

ბ) ნ ზედმეტია. ზემოაღნიშნული ტენდენციის საპირისპიროდ, არის შემთხვევები (შედარებით მცირე). როდესაც ნ-ს ხმარობენ იქ, სადაც იგი არ არის საჭირო, და, ამრიგად, სიტყვაში ვიღებთ ორ ნ-ს. ამის ნიმუშებია: კომპენტენცია, კომპენტენტური, კონსტანტაცია, პრეცედენტი (აღბათ, მართებული პრეტენდენტის ანალოგიით), ინცინდენტი, ინვენსტიცია, სტიპენდიანტი (აღბათ, კომედიაანტის, სეკუნდანტისა და მისთ. ანალოგიით. საერთოდ, სტიპენდიანტი ლაურეატთან ერთად გამონაკლისს წარმოადგენს - ფენტ / -ანტი-ზე დამთავრებულ სიტყვებს შორის). მაგალითად:

ეს იყო ჩვენი პრესაში პრეზიდენტის, ასე ვთქვათ, „ხელდადებით“ (1) კრიტიკის ერთერთი პირველი პრეცედენტო („საქართუ.“ 25/IV, 1992, გვ. 4). ნოდის ინტელექტულები, მაგრამ მხოლოდ მოსკოვსა და სანკტ-პეტერბურგში („დრონი“, 15/II, 1992, გვ. 4). უპრეცედენტოა ის ორგანიზაციები... („ქართ. ფილმი“, 1993, 19. VIII, გვ. 4).

ცხადია, უნდა ვწეროთ: პრეცედენტი, ინციდენტი, კონსტატაცია, კომპეტენცია, კომპრომეტაცია, ინვესტიცია...

გ) ნ-ს ენაცვლება მ. ნ ბგერის არასწორი ხმარების მესამე შემთხვევა გულისხმობს ნ-ს უმართებულ შენაცვლებას მ ბგერით. ეს შეცდომაც კანონზომიერია, რადგან იგი ნებისმიერ შემთხვევაში კი არ გვხვდება, არამედ მხოლოდ გარკვეულ პოზიციაში: ფ ბგერის წინ, სადაც წყვილბაგისმიური ფ ნაწილობრივ იმსგავსებს წინამაჟვალ ნ-ს და მას მ-დ აქცევს. ამიტომ არასწორია: იმფანტილიზმი, კომფორმიზმი, კომფლიქტი, კომფრონტაცია, კომფედერაცია, იმფარქტი, იმფლაცია, იმფილტრატი და სხვ. მაგალითად:

ე. წ. ეთნოკომფლიქტები დღეს-ხვალ კავასიის ომად გადაიქცევა. („მაპ.“, № 4, 1992, გვ. 5).

აღნიშნული ნ > მ შენაცვლება, ისევე როგორც ზემოაღნიშნულ შემთხვევებში, ზეპირი მეტყველების გავლენით, კერძოდ, ძნელი წარმოთქმის გაადვილებისადმი ბუნებრივი მიდრეკილებით აიხსნე-

ბა. ამ პრეტენსიას ხელს უნდა უწყობდეს პ, ფ, ბგერების წინ მ ბგერის მართებული სმარების შემთხვევები: კომფორტი, კომფორტული, პრეზუმფცია, კომფრაქცია და სხვ.

მაშასადამე, შემთხვევით ჩამოთვლილი არასწორი ფორმების ნაცვლად უნდა იხმარებოდეს: კონფლიქტი, კონფორმიზმი, კონფორტაცია, ინფანტილიზმი, კონფედერაცია, ინფარქტი, ინფლაცია, ინფილტრაცია...

* * *

სწორითა უმართებულთ ხმარების კერძო შემთხვევებზე თუ ვიღარაკებთ, არცაუ იშვიათად ვისმენთ მცდარ ფორმას — ტრამვა (შუსაბამისად, ტრამვული, ტრანვატოლოგიური...). ეს ბგერათა გადასმის ნიშნებია და, სამწუხაროდ, თითქმის ისე იხმარება, როგორც წესი. ერთი მხრივ, შეიძლება ვიფიქროთ, რომ აქ შეტათეზისი გამოწვეულია ხატვა, ხტუნვა, მარხვა, მალვა და მისთანათა ანალოგიით, საწყისის ჩამოთვლილ ფორმებში -ვ- თემის ნიშნისეულია (საწყისის მაწარმოებელი ა-ს დართვით დაკარგულია ვ-ს წინამავალი ა), ხოლო სიტყვაში ტრავმა ვ ფუძისეულია. მეორე მხრივ, აღნიშნულ შეცდომას ხელს უნდა უწყობდეს სიტყვა ტრამვის არსებობაც.

2. შეინიშნება ხმოვანთა არასწორად გამოთქმის შემთხვევებიც. სამწუხაროდ, ხშირად გვესმის ინტილიგენტი მართებული ინტელიგენტის ნაცვლად. ცხადია, აქ ი ბგერის გაუღენით ხდება ვ-ს ასიმილაცია. ზოგჯერ შეკუმშული ფორმითაც ხმარობენ ამ სიტყვას: ინტ(ი)ლიგენტი. ეს ლექსიკური ერთეული ნაწარმოებია სიტყვიდან ინტელექტი და, რასაკვირველია, უნდა ვწერთ და გამოვთქვათ ინტელიგენტი.

ასეთივე მცდარი ვ/ი მონაცვლეობაა სიტყვებში: ბიულეტენი, სტეპენდია. აქაც მომდევნო ხმოვნების გაუღენით მივიღეთ ასიმილირებული ბგერები. უნდა იხმარებოდეს ბიულეტენი და სტიპენდია.

აქვე შეგვიძლია დავასახელოთ არასწორად ხმარებული აკომპანიმენტი, როგორც ჩანს, მართებული კომპანიის ანალოგიით (ორივე სიტყვის ძირეული მნიშვნელობა ხომ „თანხლება“, „შეწყობა“). საჭიროა გვასსოვდეს, რომ გვაქვს აკომპანიმენტი.

ზემოაღნიშნული შემთხვევების საწინააღმდეგოდ, მოგვექებება ხმოვნის დისიმილაციით მიღებული არასწორი ფორმაც — აბსო-ლიტური ნაცვლად აბსოლუტურისა, — ორი ერთნაირი ბგერიდან ერთი გადასხვაფერდა, რაღა თქმა უნდა, შედარებით ადვილად წარ-მთქმის მიზნით.

ამრიგად, საჭიროა ფხიზელი თვალი და ყურადღება იმისათვის, რომ მცდარი ფორმები სალიტერატურო ენაში არ დამკვიდრდეს.